

569.068

VÝCHOVA K STÁTNOSTI

VÝCHOVA K BRANNOSTI
VÝCHOVA POLITICKÁ
PROPAGANDA STÁTU

1935

NÁKLADEM MASARYKOVA LIDOVÝCHOVNÉHO ÚSTAVU

VÝCHOVA K STÁTNOSTI

VÝCHOVA K BRANNOSTI
VÝCHOVA POLITICKÁ
PROPAGANDA STÁTU

14B8391
1. -

V PRAZE 1935

NÁKLADEM MASARYKOVA LIDOVÝCHOVNÉHO ÚSTAVU

MZK - UK Brno

2619041576

X-59068

Výchova k státnosti.

Dr. K a m i l K r o f t a, vyslanec ČSR, zplnomoc. ministr.

Úvodem k vašemu jednání mám podle přání pořadatelstva promluvit *o výchově k státnosti*. Naznačuje se tím, že to má být hlavní předmět a vlastní smysl vašeho jednání. Pravilo-li se v jeho předběžném programu, že předmětem toho jednání bude celý soubor státoobčanské výchovy a jestliže se uváděly jako hlavní její složky podle výchovy k státnosti ještě propaganda státu, výchova k brannosti a výchova politická, možno říci, že i tyto složky lze zahrnouti do výchovy k státnosti jako její součást neb aspoň jako její nutný doplněk. Jde zkrátka o to, jakými prostředky výchovnými nejlépe a nejúčinněji probouzeti, šířiti a upevňovati v našem občanstvu *státnost*.

Co sluší rozumět tímto, nám stále ještě dosti nezvyklým pojmem, lze vyjádřiti prostě několika slovy. Je to láska neb oddanost k státu, smysl pro stát, chápání jeho významu a ceny, vědomí povinnosti pracovat pro stát a přinášet mu všeliké oběti, přispívat podle svých možností k jeho zabezpečení, upevnění a všestrannému zdokonalení, k jeho zdárnému rozvoji vnějšímu i vnitřnímu a ovšem i dobrá vůle všechny tyto povinnosti řádně plnit. Chceme-li v našem lidu úspěšně pěstovati tuto státnost, je třeba, abychom si sami jasně uvědomili, čím pro nás všechny je náš stát, jaké jsou jeho hlavní úkoly, jakými zásadami se řídí nebo měl by se řídit při jejich plnění, jaké zvláštní překážky při tom musí překonávat, jaké základní problémy řešit. Můj dnešní výklad se ovšem nemůže pokoušeti o plné objasnění toho všeho. Chtěl bych

jím jen upozornit na některé z podstatných stránek rozsáhlého a obtížného tématu.

O významu a ceně státu pro lidstvo bylo odedávna mnoho uvažováno i psáno. Antická filosofie v době svého vrcholného rozvoje nedovedla si takřka představit život důstojný člověka mimo stát. Platonovi i Aristotelovi stává se člověk člověkem v plném slova smyslu teprve ve spořádaném společenstvu státním, poněvadž jen v něm se může přirozenost lidská plně rozvinouti a jen v něm možno dospěti k mravní dokonalosti, o niž má lidstvo usilovati. V slavné Politice Aristotelově čte se výrok, o němž bylo napsáno (Jellinek), že náleží k nejhlubším úsudkům, které si vytvořil člověk o své podstatě. Zní v jádře takto: „Jako je člověk nejlepší mezi tvory, jestliže nalezne své dovršení ve státě, tak jest nejhorší, je-li odloučen od zákona a práva. Vždyť vyzbrojené bezprávi jest nejnebezpečnější, a člověk jest od přirozenosti tak vyzbrojen, že jest sice schopen rozvahy a ctností, ale může svých schopností snadno užití k opaku ... Spravedlnost však ... připoutána jest k státu, neboť právo není nic jiného než pořádek státní společnosti a jeho rozhodnutí se dějí ve shodě s pojmem spravedlnosti.“

Také německá filosofie XVIII. a XIX. věku, která i na nás mocně působila, odvozovala z nejvyšší mravní povinnosti usilovati o své zdokonalení, z kategorického imperativu práva a spravedlnosti potřebu státu, v němž se lidé sdružují k společnému životu pod ochranou právních zákonů.

Představa o úkolech státu se arci časem měnila a vyvíjela. Dlouho se působnost státu vyčerpávala jednak ochranou státního celku a jeho členů a ovšem i státního území proti vnějším útokům, jednak vytvářením, udržováním a zdokonalováním právního řádu a péčí o bezpečnost a pořádek uvnitř státu. Teprve v nové době se působnost státu rozšířila rozličnými směry. Aby mohl plnit ony prvotní své úkoly, musil se stát starat o to, aby si k tomu zjednal potřebné prostředky, musil pečovati o hospodářský rozvoj státu a jeho obyvatelstva, o dopravnictví rozličného druhu, o zdravotnictví a chudinství, ano i o lepší vzdělání lidu. Tak se stalo, že stát víc a více zasahoval a zasahuje do všech oborů lidského života. Toto zasahování nemohlo a nemůže ovšem býti všude stejné. Většinou stát přestává na tom, že opatřuje vnější podmínky pro činnost svého občanstva. Nemůže sice sám

provozovati vědu, umění, obchod atd., ale může svými předpisy a opatřeními podporovati jejich pěstování. V některých oborech však může jíti dále, dávaje všeliké úkony obecně potřebné a užitečné prováděti přímo svými orgány. „Činiti vědecké objevy, tvořiti díla umělecká“ — podle slov německého státovědce Jellinka — „leží mimo možný dosah státní moci; avšak dopravovati dopisy, starati se, aby vlaky jezdily, zřizovati ústavy pojišťovací atd. jsou funkce, jež solidárním činem a vnějšími prostředky mohou býti opatřovány nejúčelněji.“ Ano, uznává se, že i na poli kulturního úsilí je stát povolán doplňovati nebo i nahrazovati individuální svobodnou činnost. A skutečný vývoj spěje celkem všude k jakémusi aspoň částečnému „postátňování“ činností původně individuálních.

Vede k tomu poznání, že promyšleně organisovaná péče o solidární zájmy občanstva, pokud potřebují ústředního vedení a mohou býti ukojeny vnějším opatřením, může prováděti jen sociální činitel, nadaný největšími prostředky mocenskými, t. j. stát.

Tyto zběžné poznámky naznačují, jak veliký odedávna byl a zvláště dnes je význam státu pro všechny jeho občany. Ale plně jimi význam ten nikterak není vystižen. Neboť nebylo tu ještě vzpomenuto věci nadmíru důležité pro plné ocenění státu, těsného vztahu mezi státem a národem. Zpravidla a zásadně je zajisté stát svazem určitého národa, nadaným právní osobností a sloužícím jeho společným zájmům a potřebám činností promyšleně a soustředně organisovanou. Stát se zpravidla tvořil a tvoří z národa a snad všechny původní státy zahrnovaly v sobě jediný národ a také jen výjimkou se stávalo, že jediný národ vytvořil si států několik. Podle některých státovědců skutečný stát může vzniknouti jen tam, kde je národ. „Množství lidí pod společnou vládou“ — praví Jellinek — „nemající subjektivní povahy národa nebylo by státem, neboť by se tu nedostávalo prvku, sloučujícího jednotlivce v jednotu. Bylo by to jen něco na způsob panství středověkého zeměpána nebo pána lenního, který z rozličných titulů držel rozličná území, která, ač měla společného vládce, nesplývala vnitřně v jedno, nýbrž si zůstávala vědoma své samostatné právní existence.“ Není-li dobře možný stát bez národa, možno naopak říci, že teprve vytvořením svého státu stává se národ národem

ve smyslu právním. O právní jednotě národa lze zajisté mluvit jen tam, kde jeho údové jsou spojeni společenstvím práva a povinností, a objektivním právním výrazem tohoto společenství jest právě státní organisace. Jednotná státní moc jest pak zvláště mocným poutem, spojujícím v jedno všechny členy národa. Ale nejen právním výrazem národní jednoty jest stát, nýbrž i přední podmínkou plnosti národního života. Je zcela přirozené, že každý uvědomělý národ chce žít po svém, chce podle vlastní vůle vlastními silami upravovat svůj život, že také chce ukázat ostatnímu světu, co sám dovede, čím může přispěti k obecnému pokroku lidstva, a že proto chce správu věcí svých míti ve svých rukou. K tomu však národ potřebuje vlastního státu, bez něhož nemůže plně žít, plně rozvinouti své síly a schopnosti, plně ukojiti své touhy a potřeby. Víme to dobře z vlastní trpké zkušenosti dějinné. Od Bílé hory, kdy starý český stát přestal fakticky býti státem českého národa a stal se jen nástrojem cizí moci k jeho ovládnutí, mnoho, přemnoho nám scházelo k plnosti života národního. A teprve nyní, když zase máme svůj vlastní stát, námi ovládaný a spravovaný, můžeme se znenáhla a nikoli bez nesnázi přibližovati tomuto cíli. Tyto nesnáze plynou také právě z toho, že tak dlouhý život bez vlastního státu oslabil v našem národě smysl pro stát, zejména pak smysl pro těsnou vnitřní souvislost mezi národem a státem. Přesvědčení, že národ může žít, třeba neměl vlastního státu, jistě nemálo nás posilňovalo v těžkých dobách naší politické nesvobody a velmi přispělo k odvrácení zániku, který se zdál hroziti našemu národu. Ale jistě nepůsobilo prospěšně na naši státnost. Následky toho pocítujeme ještě dnes, kdy zase máme svůj vlastní stát, a zvláště dnes. Nedovedli jsme ještě uvéstí v dokonalý soulad své silné vědomí národní se svým vědomím státním, svůj život národní se svým životem státním. Je to tím povážlivější, že na poměr mezi státem a národem ani v ostatním světě není jednotného názoru, což má nemalý vliv také na mezinárodní politiku evropskou. Proto, kdo chce náš lid vychovávat k státnosti, musí usilovat o náležité a všestranné vyjasnění tohoto vážného problému, aby takto připravena byla půda jak k zjednání dokonalé harmonie mezi naším vědomím národním a státním, mezi naším nacionalismem a naší státností, tak k vytvoření rozumného, slušného a spravedlivého poměru

mezi námi jako vlastním národem státním a ostatními národnostmi našeho státu, k vypěstování i jejich upřímné oddanosti k tomuto státu.

Proto nebude, doufám, bez užítku, přihlédneme-li zde k naznačenému problému poněkud blíže. Je známo, že u mnohých národů, že v mnohých státech, zejména ve všech téměř velikých státech západních, je obecně rozšířeno podstatně jiné pojetí národa a národnosti než je naše, pojetí, z něhož vyplývá také jiný názor na poměr mezi národem a státem. Národem jsou tam prostě všichni příslušníci téhož státu a národností (nationalité) se rozumí státní příslušnost, jejímž přijetím příslušníci kteréhokoli jiného národa, mluvící kterýmkoli jiným jazykem, splývají se společným národem státním, nacionalisují se. Toto státní pojetí národa a národnosti je možné a přirozené ve státech s naprostou převahou jediného národa státního, jeho jazyka, kultury i jeho dějinného významu pro stát nad veškerým ostatním jeho obyvatelstvem, ve státech, kde není významných skupin národnostních s vlastním vyhraněným vědomím národním. S takovým pojetím setkáváme se na př. jak ve Francii, v Anglii, tak ve Spojených státech severoamerických i v Itálii. A praktické účinky tohoto pojetí nejsou nám neznámy. Víme dobře, jak veliké množství příslušníků československého národa stalo a stává se ve Spojených státech dokonalými, plnokrevnými a uvědomělými Američany, třeba nezapomínali svého původu a zachovávali zbožnou takřka vzpomínku na národ, z něhož vyšli. A není nám neznámo, jak se tímto pojetím národa a národnosti ospravedlňuje ostrý postup italské vlády proti německým a slovanským občanům italského státu v otázkách jazykových a národnostních. Pro nás je však zvláště důležité, že se podobné pojetí národa a jeho poměru k státu ujalo i v státě, v němž do nedávna žila slovenská větev našeho národa, v bývalém Uhersku. „Uherským národem“ rozuměl se tam dlouho toliko národ státní nebo politický ve smyslu staré představy stavovského státu, jak ji v Uhřích začátkem XVI. století skvěle vypracoval slavný uherský právník slovenského rodu Verböczy, t. j. jen ty vrstvy obyvatelstva, které se, jsouce obdařeny zvláštními politickými právy, zúčastnily rozhodování o věcech veřejných. K tomuto národu uherskému náležela toliko šlechta vyšší a nižší kteréhokoli jazyka a nepočítalo se k němu obyvatelstvo,

jež nemělo politických práv. Protože úřední řečí státu uherského mnohem déle než u nás a kdekoli jinde byla latina, nedocházelo tam dlouho k vážným sporům jazykovým. Teprve odpor proti germanizačním snahám tereziánským a josefinským probudil i v Uhrách snahu nahradit mrtvou latinu a čelit vnučované němčině zaváděním živého jazyka „národního“ do veřejného života. Ačkoli Maďarů bylo tehdy v Uhrách sotva více než třetina všeho obyvatelstva, způsobila jejich rozhodná převaha ve vyšších třídách uherské společnosti, že tímto živým jazykem, jenž se stavěl proti latině i němčině, stal se jazyk maďarský. Tak došlo k zavádění maďarštiny jako jediné řeči státní, jež se však dělo nejen na újmu latiny a němčiny, nýbrž i všech jiných národních jazyků, užívaných početnými příslušníky nemaďarských národů v Uhrách, jež měly namnoze svou vlastní od maďarské odlišnou kulturu i své zvláštní dějinné tradice a své zvláštní vědomí národní. Umělým zaváděním maďarštiny bylo toto zvláštní národní vědomí nemaďarských národů zprvu ještě posilováno. Ale Maďaři se naopak nespokojovali zaváděním maďarštiny do veřejného života, nýbrž se jali usilovati přímo o pomaďarštění nemaďarských národů svého státu. Jejich nijak neskrývaným cílem se stalo nejen učiniti maďarštinu jedinou státní řečí, nýbrž dáti uherskému státu trvale a výhradně ráz maďarský, dosíci toho, aby se kultura uherská, vytvořená společnou prací všech uherských národů, jevila na venek kulturou maďarskou, aby zkrátka zmizel všecken rozdíl mezi uherským a maďarským a všichni obyvatelé státu uherského, ať jejich etnický původ a rodný jazyk byl jakýkoli, aby splynuli v jediný národ uhersko-maďarský. K jakým koncům dovedli touto politikou svůj stát, netřeba zde vykládat.

Státní pojetí národa a národnosti běžné ve velikých státech západních a uplatňované tak tvrdým způsobem v Uhrách bylo a je našemu národu úplně cizí. Jsme zvyklí pokládati za národ nikoli všechny obyvatele nebo příslušníky jednoho státu, nýbrž soubor lidí stejného mateřského jazyka, lidí, kteří po předeích zdělili též jazyk a zachovávají mu věrnost. Toto pojetí národa má své kořeny hluboko v naší dějinné minulosti. Již u skladatele rýmované kroniky, řečené Dalimilovy, jazyk a národ takřka splývaly v jedno. Byl přesvědčen, že „vře každému srdce po jazyku svému“ a že proto není možné, aby někdo byl na-

kloněn jazyku cizímu. Věře, že „jazyka rozdělení jest země jisté zkažení“, kdežto naopak „kde jeden jazyk, tu jeho sláva“, prohlašoval za povinnost všech Čechů, knížat i lidu, aby mlovali a hájili svůj jazyk, nepouštěli do země lidí cizího jazyka, nepřátelili se s nimi a nepodporovali jich. Podobný názor se ozývá z vášnivého manifestu husitského z r. 1420, jenž obviňuje Němce, že „třeba by žádné příčiny neměli, avšak na náš jazyk vždy se zlostní“ a že „jako jsou našemu jazyku učinili v Rýnu, v Míšni, v Prusech a jej vyhnali, takéž nám míní učiniti“. Tu dokonce vidíme, že skladatel husitského manifestu hlásí se k vyhubeným kmenům slovanským takřka jako k údům společné jednoty, mohli bychom říci společného národa, poněvadž jejich řeč pokládá za shodnou s řečí svou. Zvláště jasně vyjádřil názor na jazyk jako základní a rozhodující znak národa původce znamenitého latinského díla „O státě českém“ M. Pavel Stránský v svém ostře protiněmeckém spisku z r. 1618. „Národ — napsal tam — od národa ničímž jiným spíše jako jazykem nebývá rozeznán“ a dále: „cizí jazyk cizí jho a cizí jho porobu a poroba pak brzkou národa zkázu nese“. S tímto pojetím národa, jež u nás převládalo po celou téměř dobu předbělohorskou, se srovnává, že Němci v českých zemích usedlí nepřestávali tu, přes své namnoze privilegované postavení býti pokládáni za cizince, za hosty. A právě tuhé boje sváděné skoro po celou tu dobu s těmito Němci, utvrzovaly v našich předeích představu národa jako společenství lidí stejného jazyka.

Ačkoli tento stav věci nijak nebyl přízniv vytvoření společného státního vědomí českých i německých obyvatel českého státu, tím méně pak jejich splnutí v jediný národ státní, přece se již v době předhusitské objevují některé náběhy k takovému vývoji. Dovídáme-li se, že němečtí kolonisté, kteří přicházeli na Slovensko z českých zemí, utívali české svaté, zejména také sv. Prokopa, který byl patronem horníků v Čechách a stal se jím také na Slovensku, a že se přísahajíce dovolávali svědectví sv. Prokopa a sv. Václava, ukazuje nám to, jak rychle Němci usadivší se v našich zemích podléhali vlivům své nové vlasti. Čteme-li v známé kronice zbraslavské, jednom z nejznamenitějších děl o dějinách naší vlasti, jež v první pol. XIV. stol. napsal německý opat kláštera zbraslavského Petr Žitavský, projevy vpravdě dojemné lásky k Če-

chám, je nám to důkazem, že mezi tehdejšími Němci usedlími v českých zemích vznikalo cosi jako české vlastenectví ve smyslu státním nebo zemském. Vrstevník Petra Žitavského, neznámý německý překladatel kroniky Dalimilovy, naplněné tak silným duchem protiněmeckým, dokonce rozeznává Němce cizí (fremd, fremdgeboren), od Němců v Čechách zdomácnělých, stíhá ony cizí Němce hněvem neméně prudkým než sám Dalimil, ale domácích Němců se ujímá velmi vřele. Můžeme-li v těchto zjevech spatřovati zárodky vývoje, který snad mohl vésti k splynutí Němců u nás usedlých v jediný národ s Čechy, sluší dodat, že tento vývoj byl téměř nadobro zaražen národnostními spory mezi českým a německým obyvatelstvem našich zemí, které vyvrcholily za válek husitských a nepřestaly až do Bílé hory. Přece se však na konci doby předbělohorské potkáváme s významnými doklady duchovního srůstání aspoň některé části Němců s českým prostředím státním a národním, podporovaného hlavně společným postupem těchto Němců s Čechy v boji za společné zájmy a ideály, zejména za svobodu náboženskou proti společnému nepříteli, jímž byla habsburská dynastie. Velikého zápasu, jež na zač. XVII. stol. podstoupili čeští stavové s touto dynastií, zúčastnili se, jak je obecně známo, vynikající měrou, s velikou obětavostí a horlivostí jednotliví mužové německého rodu, zejména Thurn a Šlik.

Veliká politická i kulturní síla českého živlu v době předbělohorské, jeho mohutné, vzpomínkami na velikou minulost utvrzované národní vědomí, jeho naprostá převaha v hlavních zemích českého státu, jeho vedoucí, ano rozhodující postavení ve věcech týkajících se celého státu, to vše dávalo možnost, aby národní vědomí tehdejších Čechů, zejména těch, kteří byli nadáni politickými právy, takřka splývalo s jejich vědomím státním, neb aspoň aby jím bylo doplňováno a posilňováno, a ovšem také aby se toto státní vědomí přes svůj národně český ráz přirozeně přenášelo i na německé příslušníky tehdejších politických stavů českých. Převratem bělohorským zanikla tato možnost nadobro. Starý český stát sice trval dále, ale jeho správa a vedení z rukou českého živlu přešlo na živel cizí, národnostně celkem bezbarvý, ale jazykově víc a více se přizpůsobující německé dynastii, českému duchu odcizený a českého národního vědomí pozbavený. Český jazyk přestal býti nejen jediným, nýbrž i jen hlavním jazykem

státním a postupně víc a více ustupoval němčině, která na konec docela ovládla všechn vyšší život politický i kulturní v našich zemích.

Za těchto poměrů nemohl se ovšem v českém národním vědomí udržeti prvek státnosti. Nacházíme-li ještě u vlasteneckého jesuity Bohuslava Balbína neobyčejně mocné státní vědomí české, je to odkaz doby předbělohorské, z níž vyrostla Balbínova osobnost. Později státní vědomí v českém národě víc a více zaniká, takže na konec zbyla z něho takřka jen blouznivá vzpomínka na někdejší moc, velikost a slávu českého státu v době, kdy o jeho osudech rozhodovali Čechové. Ale k státu, v němž právě žil, neměl tento národ téměř vůbec vnitřního duchovního vztahu. A národní vědomí, jež se v něm i v té době takřka zázrakem udržovalo, nejen nemohlo býti doplňováno a stupňováno vědomím státním, ani s ním splývatí, nýbrž naopak mohlo a namnoze opravdu jím bylo oslabováno. Nejen jakékoli vlastenectví rakouské, nýbrž i samo zemské vlastenectví české skrývalo v sobě vážné nebezpečí pro české vědomí národní. A bylo proto jistě štěstím pro náš národ, že si do doby pobělohorské přinesl z doby předchozí tak silné vědomí národní, nezávislé na vědomí státním, vědomí jazykového a duchovního společenství národního. Bylo to tím důležitější, že v slovenské větvi našeho národa, žijící po staletí v státě cizím, národní vědomí jiného způsobu vůbec nemohlo vzniknouti, leda že by si ji bylo zcela podmanilo státní národní vědomí uherské, jež by časem jistě bylo vedlo k úplné maďarisaci Slováků. Tím způsobem byla u Čechů stejně jako u Slováků připravena půda pro nestátní, ano za jistých okolností přímo protistátní pojetí národa, pojetí, jemuž národ je společenstvím lidí spojených především stejnou řečí, zároveň však též společnou tradicí, kulturou, mravy, společenství, jehož trvání nezávisí na vnějších podmínkách, takže nezániká ani nedostatkem státní samostatnosti a vůbec politické svobody. Toto pojetí národa, jež k nám od druhé poloviny XVIII. stol. přicházelo především z Německa, a shodující se s naší starou tradicí domácí a vyhovující plně životní potřebě našeho národa, jak vyplývala z jeho tehdejší politické nesvobody, stalo se heslem a vedoucí zásadou našich buditelů. Vyložil to zejména Josef Jungmann v své památné rozpravě „O jazyku českém“ z r. 1803, kde hlásal, že jazykem se dělí národ od národa, že v jazyku bez ohle-

du na politické hranice žije národ, takže „kolik jazyků, tolik národů“. Se stejným pojetím národa se potkáváme také u jiných buditelů, zejména u Palackého a Šafaříka. Usilující v tomto duchu především o zachování a zvelebení české řeči a vzdělanosti, nebyli naši buditelé prosti smyslu pro někdejší slávu českého státu, který se jejich zrakům jevil skvělým výrazem síly a vůle národní, ale kladouce národ nad stát, nestarali se valně o stará historická práva svých zemí, jejichž nositeli byly v tu dobu třídy celkem národu odeizené. Jestliže přes to mohlo takové chápání národa oslabovati smysl českého národa pro stát, jeho státnost, posilňovalo naopak nesmírně myšlenku jednoty Čechů se Slováky, jednoty dvou větví národních, žijících ve dvou rozdílných, politicky, kulturně i národnostně různorodých státech.

V politických zápasech o přetvoření habsburské monarchie, jež se začaly r. 1848, Čechové se sice přihlásili k programu, jehož konečným cílem byla obnova starého českého státu, a když po pádu bachovského absolutismu nastalo období snah o zjednáání platností starým historickým právům jednotlivých složek monarchie, podnikli také oni spolu se svou šlechtou veliký zápas za své historické právo na vlastní stát. Ale na rozdíl od Maďarů, kteří se vyrovnáním z r. 1867 stali zase pány svého státu, nedobyli Čechové v tomto boji věčného úspěchu. V potomní době se pak česká politika odkláněla víc a více od programu historicko-státoprávního a vzdávajíc se marného na ten čas zápasu za naši státní samostatnost, věnovala se soustavně práci o všestranné vnitřní posilnění a rozvoj českého národa. V posledních letech před světovou válkou pak nabývala u nás půdy myšlenka domáhati se pro svůj národ větší politické samostatnosti nikoli na základě historického práva státního, nýbrž na základě přirozeného práva každého národa na správu věcí svých. A poněvadž se při tom myslelo nejen na Čechy, nýbrž i na Slováky, začínala se v politickém přesvědčení našeho národa znenáhla a ovšem jen nejasně a takřka bezděky rýsovatí idea budoucího státu československého. Význam této skutečnosti se ukázal za světové války. Ačkoli jsme se ani tehdy nepřestali dovolávati svého historického práva státního, přece se hlavní oporou našeho zápasu za politickou samostatnost stala myšlenka národní, myšlenka, že každý národ schopný života má právo na samostatný život státní, myšlenka

sebeurčovacího práva všech národů. Jen na tomto základě mohlo se uskutečniti připojení Slovenska k republice Československé, jež zajisté bylo rozhodným popřením historického práva státního, ovšem uherského.

Veliká myšlenka sebeurčovacího práva národů, jež velí uznati zásadní právo každého národa na vlastní stát, nedopomohla jenom nám k plné politické samostatnosti. V jejím duchu došlo také k obnově svobodného a jednotného státu polského, k připojení Jihoslovanů, Rumunů a Italů, kteří dosud žili pod cizím panstvím, k jejich sousedním státům národním, k vytvoření samostatných států baltických. Neznamená však to, že se podařilo vytvořiti všude státy čistě národní, státy jednoho národa. Z vážných důvodů zeměpisných, historických, hospodářských, dopravních i strategických nebylo možno ohraničiti nové státy tak, aby každý obsáhl všechny příslušníky jednoho národa i každý kus území jimi obydleného, a naopak, aby každý z těch států neměl na svém území větší nebo menší počet příslušníků národa druhého nebo několika národů jiných. Ani obyvatelstvo naší republiky neuznává se za jediný národ, nýbrž se hlásí k národům rozličným, z nichž každý má své vlastní, a to velmi silné, vědomí národní. Mezi nimi náleží ovšem národu československému zvláštní místo. Tento stát byl vytvořen námi, příslušníky tohoto národa československého, byl vytvořen naší vůlí a prací, našimi zásluhami a obětmi, podle našich tužeb a ideálů. Byl vytvořen také především pro nás, abychom v něm mohli žítí plným životem národním. To nám zajisté dává — jak bylo již nejednou pověděno — zvláštní práva na tento stát i v tomto státě, práva, jež nelze slušně a rozumně přiznati ostatním národům v našem státě, které jsou tu jen zlomky národů, majících jinde své vlastní státy a tím možnost plného a svobodného rozvoje svých vrozených sil a schopností. Ale tato zvláštní práva národa československého v tomto státě ukládají mu také zvláštní povinnosti, hlavně pak vážnou a těžkou odpovědnost k němu i za něj, odpovědnost ze všeho, co podniká uvnitř a na venek. Tato jasná a nesporná skutečnost velí nám především stavěti se co nejrozhodněji proti všem pokusům o rozbití naší národní jednoty, o vytvoření dvou zvláštních národů z obou větví jediného a jednotného národa československého. Nikdo a nic nebrání tomu, aby si každá z těchto dvou větví zachovala své — ostatně zcela ne-

patrné — rozdíly jazykové, své etnické a kulturní zvláštnosti, jak se vytvořily odlišným vývojem několika století, ale třeba říci s veškerou jasností a rozhodností a opět a opět opakovati, že se každý, kdo chce odloučiti jednu z těchto větví od společného národního kmene, vydávati ji za národ zvláštní, dopouští, třeba bezděky a snad v dobrém úmyslu, těžkého hříchu nejen na našem společném, oběma větvím našeho národa svrchovaně potřebném a prospěšném státě, nýbrž především na té větvi, kterou chce odtrhnouti, zvláště když to je větev slabší a mnohem více vystavená všelikému nebezpečí vnějšímu.

Upevňovati v celé oblasti našeho národa vědomí naší národní jednoty, potíratí všechny pokusy o její oslabení nebo rozbití mělo by tudíž býti jedním z předních úkolů každé naší výchovy k státnosti. Tato výchova se však také nesmí vyhýbatí úkolu jistě velmi nesnadnému, připravovat půdu k vytvoření rozumného, slušného a spravedlivého poměru mezi národem československým a těmi příslušníky našeho státu, kteří svým původem, svou řečí a svým vědomím náležejí k jiným národům. Jde tu především o Němce, nejsilnější počtem i významem dějinným, hospodářským, kulturním i politickým, zlomek nikoli nepatrný velikého národního celku německého, samostatně žijícího ve dvou státech, jejichž území s námi sousedí na největším úseku našich státních hranic. Toto sousedství dvou německých států jistě nemálo působí na poměr našich domácích Němců k našemu československému státu a národu. A jistě není proň bez významu, jaké pojetí národa a státu převládá u rozličných těchto skupin německých. Víme-li, že právě u Němců nejsilněji a nejsoustavněji bylo vypracováno to pojetí národa, které tak mocně přispělo jak k našemu národnímu obrození, tak k našemu státnímu osamostatnění, nemůže nás překvapovati, že se s tímto pojetím setkáváme zpravidla také u dnešních Němců, ať žijí v našem přímém sousedství nebo mezi námi. Velmi zajímavě a poučně se o tom před lety vyslovil zesnulý rakouský kancelář Seipel. Tento katolický kněz, duchovní vůdce a reprezentativní politik nového Rakouska, vyložil v jedné ze svých přednášek (z r. 1926), jak Němci vůbec a zvláště Němci rakouští chápou pojmy národa a státu. „Nerozumí se nám Němcům — řekl — jestliže se slovo národ (Nation), když my ho užíváme, chápe tak, jako ho užívají západní národové. Nerozumí se nám, vě-

ří-li se, že my — a nemluví tu jen o Rakušanech, nýbrž o všech Němcích — máme stejné pojetí státu jako ostatní. Pro nás je národ veliké kulturní společenství (Kultur-gemeinschaft) nezávislé na státní příslušnosti a stavíme jej výše než stát. Nevěříme, že stát je jediná životní forma pro národ, poněvadž jsme prošli jinými dějinami než jiní.“ Dále kancelář Seipel vykládal, jak by západnické pojetí státu, kdyby se ujalo u Němců, zvláště rakouských, nutně vedlo k usilování o vytvoření jednotného německého státu ze všech příslušníků německého národa, tedy také z Němců rakouských. A vysloviv se proti pokusům o umělé vytvoření zvláštního národního citu rakouského, důrazně prohlásil, že „Rakušané musí míti možnost přijímatí a dávatí kulturní statky v rámci celého svého (t. j. německého) národa“. Neboť „čím více (prý) pěstují toto národní, toto kulturní německví (dieses Volkdeutschtum, dieses Kulturdeutschtum), tím snáze se mohou spokojovati svým státním pojmem a nedomáhati se za každou cenu státního sjednocení národa“.

Tento výklad rakouského státníka přes svou neskrývanou tendenci politickou dobře vystihuje běžné u Němců pojetí státu a národa. Také u našich Němců se setkáváme s tímto pojetím. Nedávno jsme mohli čísti o tom pozoruhodnou úvahu v listě naší největší strany německé (O. Waldbrunn: „Das tschechische Volk und seine Wiedergeburt“ v deníku „Zeit“ 27. října 1935). Tam se projevuje naděje, že snad český (sic) národ dospěje k poznání, že dosáhnou kulturní samostatnosti naproti německé kultuře nesmí se odciziti životní zásadě národů středo- a východoevropských, již sám děkuje za svůj nynější samostatný život; totiž organickému, Východoněmcem Herderem formulovanému pojetí národa, které uznává kulturní svéráz a individualitu národů, vyrostlé osudově a podmíněné krví, jazykem, tradicí a myšlenkou. K tomu možno poznamenati, že v našem národě, jak jsem již také dnes pověděl, toto pojetí nepřestává převládati. A hlásá-li na př. Hlinka, že se on a jeho stoupenci nepřestanou držet zásady, že „je národ nad stát“, že „národ je podstata a stát je len forma“ (Lid. listy z 27. října 1935), nemohli bychom, vzpomínajíce doby, kdy jsme neměli vlastního státu a přece jsme se nepřestávali cítiti zvláštním národem, míti nic proti tomu, kdyby se této theorie neužívalo docela ne-

vhodně k odůvodňování snah o rozbití naší národní jednoty.

Ale nesmíme přehlížeti, že tomuto „organickému“ pojetí národa, jak je chápeme my, jak mu rozuměl Seipel a jak nám je vykládá vzpomenuť úvaha henleinovského listu, začíná se dnes dávatí smysl velmi povážlivý s hlediska našeho státu i všech států, které mají mezi svými příslušníky větší nebo menší počet Němců. Hlásá se, že je ovšem samozřejmou povinností každého říšského státního příslušníka, aby i v cizině, kde žije, hájil a propagoval zásady a názory, jimž se dostalo výhradního schválení úředního. Ale žádá se nad to, aby i každý Němec, jenž není příslušníkem říše, stavěl svou příslušnost k národu nad příslušnost k státu, v němž žije, a aby nesl spoluodpovědnost za osud říše.

Kdyby se tento výklad organického pojetí národa ujal mezi našimi Němci, ztížilo by nám to velmi podstatně, ano časem snad docela by nám znemožnilo pokračovati v dosavadním našem postupu k nim. Ale můžeme zajisté doufati, že naši němečtí spoluobčané pochopí povážlivost a nebezpečnost oněch teorií a nevybočí v svém oprávněném úsilí o zachování své národní individuality a své duchovní a kulturní souvislosti s německým národním celkem z mezí, daných nezměnitelnou skutečností, že žijí v státě, v němž národ československý nejen svým počtem a svou skutečnou mocí, nýbrž také svými zásluhami o jeho vytvoření a svým významem v jeho starších i novějších dějinách je národem vedoucím a vlastním národem státním. Pokud nás nezklame tato naděje, budeme jistě všichni pokládati za svou povinnost, abychom zůstali věrni vzneseným zásadám a ideálům, k nimž jsme se sami hlásili v dobách své politické nesvobody, a abychom sílu a bezpečnost svého státu hleděli zajistit tím, že rozumnou a spravedlivou politikou národnostní umožníme příslušníkům svých národnostních menšin zůstatí anebo se státi věrnými občany tohoto státu. Šířiti v našem lidu správné porozumění pro nesmírný, přímo životní význam otázek tuto jen zběžně dotčených pro náš národ a stát, věsti jej k tomu, aby v duchu právě naznačeném chápal je nejen s hlediska drobných zájmů místních, nýbrž s vyššího hlediska obecného zájmu státního — to by mělo býti po mém soudu jednou z hlavních složek účelné výchovy

k státnosti. Myslím, že nebylo zbytečné upozornit na to důrazně v tomto úvodním slově k vašemu jednání. Jemu ponechávám objasnití rozličné jiné složky této výchovy a přeji mu k tomu plného zdaru.

Uveřejněná stať ministra vyslance Dr. K. Kroftky byla přednesena na schůzi Rady Masarykova lidovévýchovného ústavu v Domě zemědělské osvěty v Praze XII., Slezská 7, v neděli 10. XI. 1935. Schůze byla uspořádána, aby na ní veškerá československá lidová výchova manifestovala za výchovu státoobčanskou, výchovu k brannosti, výchovu politickou a propagandu státu. Státoobčanská výchova je sice prováděna, ale je třeba dáti jí jednotný plán a prováděti ji velkoryse a působiti jí na široké masy lidu. Je tedy nutno, aby se za ni postavila vláda se svou autoritou. Proto na schůzi byli pozváni členové vlády a parlamentu, aby byl podnícen jejich zájem o věc a aby byla celá akce, zejména též výchova k brannosti, uspišena. Bohužel členové vlády omluvili se jiným úředním zaneprázdněním. Přítomni byli pouze resortní úředníci presidia ministerské rady, ministerstva školství a národní osvěty, ministerstva vnitra a sociální péče.

Osvětoví činitelé přihlásili se spontánně k práci a dali k dispozici všechny své síly a celou organizaci osvětovou pro úkoly, jež by jim byly svěřeny; avšak i z vlastní iniciativy budou zvýšenou měrou i novými cestami prováděti tuto výchovu.

Masarykův lidovévýchovný ústav vypracoval rámcové směrnice pro státoobčanskou výchovu a apel na vládu, politické strany, tisk a celou veřejnost, a tuto resoluci, co žádá lidová výchova od státní správy a veřejnosti pro státoobčanskou výchovu přednesl na schůzi jednatel MLÚ Dr. Z. J. Voráček.

Co žádá lidová výchova od státní správy a veřejnosti pro státoobčanskou výchovu.

Masarykův lidovýchovný ústav cítí dnes potřebu dáti podnět k *intenzivní soustavné výchově státoobčanské*, do níž zahrnujeme *propagandu státu, výchovu k státnosti, výchovu k brannosti a výchovu politickou*.

Jako příslušníci československého národa, který je v prvé řadě odpověden za osudy tohoto státu, prohlášíme:

Pod výchovou k státnosti rozumíme takovou výchovu a vytváření prostředí, aby každý občan bez rozdílu národnosti, náboženství, politického přesvědčení a sociálního prostředí, v němž žije, byl po stránce tělesné schopen a po stránce duševní schopen i ochoten s nadšením a věrně plnit svoje povinnosti občanské, a kdyby toho bylo třeba, hájiti stát a demokracii i zbraní.

Lidovýchovné instituce ve všech těchto směrech již dlouhá leta pracují. Ale běží tu spíše o drobnou práci mezi lidem. Této lidovýchovné péči *schází jednotný plán a hlavně jí schází pro nedostatek prostředků mocný rozmach a působení i na široké masy*. A toho bude možno dosáhnouti jen tehdy, *postaví-li se za státoobčanskou výchovu autorita státu*.

Nechceme něco, co se děje leckde v cizině v diktátorských státech, nechceme diktátorského ovlivňování mas. Chceme vychovávat demokraticky a metodami demokracie. Ale ježto běží o výchovu k státnosti, *musí se tato vý-*

chova opíratí o jednotný plán a o autoritu státní. Náš pojem autority je pojem demokratický, nikoliv diktátorský. *Obracíme se tudíž na vládu, aby zavedla v rámci systému lidovýchovného státoobčanskou, státně hospodářskou výchovu a výchovu k brannosti, a to organisováním kursů a seminářů s použitím i jiných působivých forem a prostředků lidovýchovných*. Za tím účelem by snad bylo nejlépe vydati vhodné instrukce k zákonu o kursech občanské výchovy z r. 1919.

I. V státoobčanské výchově, ve výchově k státnosti je obsažena především *výchova k brannosti*. Potřeba této výchovy je všeobecně uznávána, ale panuje určitá nejasnost, pokud běží o pojem „brannosti“.

Není pochybnosti o tom, že je mravní povinností příslušných činitelů státních a veřejných i osvětových pracovníků pečovatí o výchovu charakteru občanů jako příslušníků státu, rozněcovatí v nich přichylnost a lásku k státu a národu, utvrzovatí v nich občanské ctnosti, mezi jiným i státečnost a odvahu, aby si byli vědomi nejen svých práv občanských, nýbrž i povinností. A výslednicí a souhrnem všech těchto vlastností pravého občana a člena národa je to, čemu říkáme „brannost“ národa, schopnost udržeti a uhájiti samostatnost státu proti všem nepřátelům doma i za hranicemi.

A tak do výchovy k brannosti budeme počítati:

1. *Poučení rozumové, související s válkou, zejména poučení, jak se má chovati občanstvo za války a jak se má chrániti před nebezpečími a útoky nepřátel*. Poučení mohou dávatí ovšem jen odborníci, a proto je nejlépe tyto přednášky, kursy a j. pořadatí po př. společně s jinými institucemi, jako Československým Červeným křížem, lékaří, hasičí a j.

2. K branné výchově národa dále patří *péče o veřejné zdraví*. Jestliže tělovýchovné korporace se starají o výcvik tělesný, mohou přizpůsobit svůj program a pojmout do svého programu i ony složky tělesné výchovy, které by přispěly ke zvýšení tělesné zdatnosti národa. Ale zdatnost národa předpokládá dále péči o veřejné zdravotnictví a rekreaci širokých vrstev lidových. Pracovní program osvětových těles musí se doplniti snahami rekreačními v nejširším slova smyslu podle hesla, že teprve ve zdravém těle je zdravý duch. Třeba bojovatí i proti pesimismu, pra-

menícímu často z nezdravé nervosnosti a nahrazovati jej zdravým a kladným názorem na život. Osvětová práce je stále ještě příliš zaměřena na pěstění rozumu, prohlubování vědomostí a zanedbává rekreaci: osvězení těla i ducha, péči o zdraví těla i ducha! Zde je na místě i úzká spolupráce s tělovýchovnými, s turistickými a sportovními korporacemi.

3. *Brannost národa je možná, jen je-li stát silný hospodářsky a mravně.* Třeba tudíž vychovávat občany, nejen aby reklamovali pro sebe svobodu a práva občanská, nýbrž aby s radostí pro národ a stát plnili také své povinnosti všeho druhu. Třeba vychovávat charakter občana. Třeba také posilovat a rozněcovat *cit solidarity různých stavů.* Je třeba při každé příležitosti budovat zdravý a plodný vztah a spolupráci mezi různými stavy a vrstvami národa, politických straniků atd.

4. Brannost národa, t. j. schopnost národa žít ve svobodném státu, řídit jej a *dovést tuto svobodu a stát udržet i uhájit i proti útoku, vyvěrá ze statečnosti* a tato statečnost pramení zase z citu přichylnosti ke státu, z pravého vlasteneckého citu, z lásky k vlasti. Je mylné domnívat se, že láska k vlasti je vrozena, že nemusí být třibena — vychovávána. A podobně nutno vyvolávat v život i statečnost a rozněcovat ji. Zbabělost pramení často z naočkované skepse, pochybovačství a malomyslnosti, které jsou často šířeny neodpovědnými činiteli, neodpovědným tiskem, bezprogramovou oposicí. A této pochybovačnosti a malomyslnosti je v našem národě příliš mnoho a žurnalistika ji posiluje. Je třeba potírat zbytečnou sentimentalitu, vystupovat proti defaitismu, proti šíření jalových poplašných zpráv o zahraniční situaci, o hospodářské krizi, které vnášejí zmatek, zatím co vážnému nebezpečí a kladné výchově nevěnuje se dostatečná pozornost. Tu má svůj úkol denní tisk.

Lásce k vlasti, k národu, státu, jakož i statečnosti a hrdosti nelze ovšem učit jen přednáškami. Tuto lásku a statečnost třeba šířit, vychovávat nepřímou, aniž by vychovatel říkal, čeho chce dosáhnouti.

Lásku k vlasti, k národu, k státu budeme rozněcovat v osvětové práci:

- a) *volbou vhodných témat,*
- b) *volbou vhodných metod.*

Všechny prostředky lidové výchovy: Kniha, noviny, divadlo, rozhlas, přednášky, film, hudba a umělecká výchova vůbec, loutkářství atd. budou voliti taková témata, která vedle svých úkolů vzdělávacích jsou i zvláště schopna živiti cit vlastenecký, lásku k vlastnímu národu a státu.

Také volba vhodných metod je důležitá. Nejúčinnější tu bude metoda, která dovede sugestivně působiti na široké masy lidu. Lidová výchova velmi často používá formy kursů, cyklu přednášek a pod. To je vhodná metoda pro soustavné poučování a výevik rozumový. Ale výchova vlastní žádá si spíše podniku jednotlivého, důstojného a soustředěného i časově.

Lidová výchova také použije každé příležitosti k výchově mas a získání jich pro své ideje: při slavnostních aktech, právě tak jako může být využito i velkých shromáždění diváků a mohutných projevů veřejných.

Příkaz doby velí, aby lidová výchova *byla plně zaktualisována otázkami dne,* aby lidovýchovní pracovníci ve svých osvětových programech sahalí především k tématům, která se živelně dotýkají zájmů státu a která posilují sebevědomí občanstva a utužují odolnost a statečnost a sílu národa a státu.

Po stránce organizační by bylo velmi vhodné, aby lidovýchovní organizace se ujímaly iniciativy a dávaly podněty k spolupráci a k společným podnikům, které pak vyzní mnohem účinněji.

II. *Druhým dalším úkolem je propaganda státu.* Žádáme vládu, aby se postarala o soustavnou propagandu státu pomocí filmu, rozhlasu, tisku a použila k tomu i organizace lidovýchovní a to jak veřejné péče osvětové, tak i spolkové. Součástí této propagandy je i propaganda cizineckého ruchu, na níž je právě patrno, jaké tu máme mezery a nedostatky. A stejně je tomu s nedostatečnou propagandou státu v ostatních oblastech. Nesmíme se odraditi skutečností, že propagandy užívají dosud v první řadě státy se systémem diktátorským. Také demokracie propagandy potřebuje a metody této užívá. Aby plnily tento úkol, mnohé státy pro tento účel zařídily si přímo propagační úřední referáty a celé polooficiální ústavy, které pracují s pronikavým úspěchem. U nás neběží zase o propagandistickou akci diktátorského rázu, nýbrž o sa-

možřejmě informování domova i ciziny. Bylo by potřeba vypracovati plán propagačního systému výchovného.

Za nejbližší úkoly propagandy státu bychom považovali:

1. Účelnou soustavnou propagandu pomocí filmu. Až dosud propaganda státu byla odbývána chabými krátkými vložkami ve filmových žurnálech. Bylo by dobře, kdyby všechny významné akty státní, vojenské a jiné podobné celostátního a národního významu byly zachyceny v krátkých dodatkových, ale sugestivních filmech. Bylo by třeba zaříditi, aby tyto filmy a jiné podobné vlastivědné a státně propagační musely býti promítány v biographech. Tím by i německé biografy promítaly filmy státní důležitosti, ukazující moc a sílu čsl. republiky, neboť tyto biografy často provádějí především propagandu německou. V této věci podali jsme návrhy ministerstvu vnitra, ministerstvu národní obrany a ministerstvu obchodu. Zatím co výroba vlastivědných filmů je věcí soukromého podnikání, bylo by dobře, kdyby se stát postaral o filmování státních aktů a událostí státního významu. Filmový ústav LUCE v Itálii, pověřen vládou, zhotovuje tak týdně průměrně 1200 m aktualit státního významu.

Požizování zmíněných dodatkových státně a vlastivědně propagačních filmů, jakmile se uskuteční a bude mít dobré výsledky, dá jistě další podněty, zejména k výrobě velkých, třeba hraných filmů propagačních, vojenských, leteckých, z národního života, historických a pod., jak je tomu i v cizině.

2. Druhým velkým úkolem propagačního systému by byla propaganda rozhlasem. Čsl. rozhlas se chová pozorně k státním a veřejným událostem. Ale doba žádá, aby do této akce byla vnesena větší soustavnost a uspořádání, a je třeba vyvolávat i sugestivně vysílati i mohutné projevy pro myšlenku státní.

3. Dalším mocným prostředkem propagačním je využití denního tisku. Tu je na místě československá tisková kancelář, které by mohlo propagační ústředí vydatně pomáhati. Ale je třeba použití i propagačních edicí, malých propagačních publikací, letáků, plakátů a pod.

III. *Třetí součástí státoobčanské výchovy je výchova politická.* Současný život trpí často nesnášlivostí poli-

tickou, dogmatářstvím, šířením neodpovědných a nezdravých hesel agitačních. Třeba vychovávat občany k snášlivosti a moudrosti politické a hlavně informovat je objektivně a vážně o důležitých otázkách současné politiky, současné hospodářské situace. Za tím účelem je třeba zaváděti soustavnou výchovu politickou, soustavně politické semináře, debaty o politických otázkách. Lidová výchova musí se živě a pohotově dotýkati naléhavých otázek dne.

Obracíme se na politické strany, aby vychovávaly své příslušníky k snášlivosti a aby zájmy státu a národa kladly nad zájmy stranické. Stranická výchova politická necht vyhledává harmonickou spolupráci s ostatní lidovou výchovou mimostranickou a účinně ji podporuje.

Na všechny tisk, zejména denní, apelujeme, aby informoval své čtenáře věcným a důstojným psaním, aby všemožně usnadňoval snahy lidovýchovné a vyvaroval se sensacectivního dráždění veřejnosti.

Filmové společnosti a biografy žádáme, aby podporovaly v první řadě dobrý a ušlechtilý československý film a vystříhaly se filmů myšlením a tendencí nám cizích, po př. i nepřátelských.

Československý rozhlas žádáme, aby ještě větší měrou než dosud věnoval svou pozornost v nejrůznějších formách a sugestivním způsobem propagandě státu a státoobčanské výchově.

Československou veřejnost žádáme, aby podporovala a umožňovala veškerou osvětovou činnost, praktické odborníky ze všech oborů vyzýváme k aktivní spolupráci a zveme je do svých řad.

Jsmo si vědomi těžké sociální situace mladých. Přece však je prosíme, aby se nedali přemoci malomyslností, neboť na jejich bedrech bude někdy spočívat osud národa a státu.

Lidovýchovné instituce, korporace i jednotlivé pracovníky vyzýváme, aby udělali vše pro posílení národa a státu, pro zvýšení politického uvědomění občanstva, aby orientovali veřejnost ve všech palčivých otázkách dneška a aby za tím účelem užívali stále nových a účinnějších prostředků.

Resumujeme: Celý souhrn státoobčanské výchovy bude možno dobře prováděti za těchto předpokladů:

že bude ujednána spolupráce a zejména dělba práce mezi všemi lidovýchovnými, kulturními a osvětovými korporacemi;

že všechny osvětové a kulturní korporace doplní svůj program výchovou k brannosti, státoobčanskou výchovou a propagandou státu právě tak, jako korporace turistické, rekreační, zájmové, stavovské i odborové.

V Radě našeho ústavu zasedají všechny jmenované složky. Jestliže tedy členové naší Rady pronesou slib, že chtějí prováděti výchovu státoobčanskou, každý podle svého programu, a naplní tímto duchem všechny své akce, pak to bude ohromný systém propagační a výchovný. Jen si představme, jaký to bude systém osvětové organizace, spojí-li se veřejná i spolková péče osvětová, lidové školy, korporace tělovýchovné, turistické, rekreační, korporace umělecké, divadla, rozhlas, knihovny, biografy, noviny, humánní korporace, jako Červený kříž, hasičské jednoty, korporace učitelské i ostatní korporace stavovské a zájmové, korporace hospodářské, vědecké a ovšem i politické strany a jejich tisk a jejich vzdělávací ústředí!

Jen třeba, aby tu byla dobrá dělba práce, vzájemné doplňování a aby tudíž nezasahoval zbytečně jeden do pracovní sféry druhého. Celý souhrn státoobčanské výchovy bude možno prováděti ovšem za předpokladu, že vláda zaštití tuto vůli k státoobčanské výchově, a to jednotným plánem a svou autoritou. Je třeba, aby vláda svou autoritou dala plán této výchově, v některých pak bodech, aby sama dala podnět a zajistila tuto výchovu mimo jiné i doplněním zákona o kursech občanské výchovy kursy branné výchovy a organisováním propagandy státu.

